

Tiboldi István mint a magyar epigrammák nagymestere.

Tiboldi, szentgeriezei mester, kinek emléke ma sem halt ki a szép székelyföldön, valódi, hamisítatlan népies humorral írt s magyaros ritmusban zengő verseiről volt a múlt században széles körben ismeretes. Életéről tanítványa, Jakab Elek közölt szép megemlékezést a Néptanítók Lapjában. Érdemeit Ürmösi Kálmán, Szentgerieze jeles lelkésze, méltatta a Ker. Magvető XVI. kötetében.

Mint kiváló népies költőt, leginkább szép népdalúért becsülték s ma is sok helyen emlegetik István mest' uramat; ámde annál kevesebben tudnak az ő klasszikus verselésben való nagy jártasságáról, mely nem könnyű és nem mindennapi művészkedéshez Kolozsvárt a magyarutezai Parnassuson jutott. Enyelgőn játszi kedve künn a tanítói pályán is igen szívesen hajlott a szatira tréfás túlzásaira. Öreg koráig ostorozta s irtogatta kis körében a társadalmi hibákat nemesak népies verseiben, hanem sikerült epigrammaival is. Annyira félték végre humorától, hogy holta után mind elpusztították a ládájában talált féltett íratokat, mert a székely szereti a gúnyolódást, de maga nem szívesen szenved el azt.

Epigrammjai tárgyát Tiboldi a legtöbbször maga találta föl; de másoktól is szívesen kölcsönözött, mint ezt maga is elismeri. Ovenustól pl. tíznél több esinos párverset veit át, azokat hol bővitve, hol egybevonva rövidebbre.

Azt mondanunk sem kell, hogy népköltőnk a Vörösmarty bámulatosan kifejtett költői tehetségével távolról sem mérközik az epigramma sok mindent kifejező tömörségében. Még Vörösmarty követőjének, Krizának, takaros párverseit sem tudta utolérni. De gyakorlott verselésén kívül népies nyelve, tősgyökeres magyar felfogása s élénk humora — kivált a tárgyak sokféle-

ségével együtt — érdekessé teszi a székely költő e nembeli munkásságát is. Sok helyen értékes tanulságokra lel az, ki a nép ez eszes és rendszerető bölcsének játszi és pajzán elméskedéseivel érdeklődve foglalkozik.

Egy tekintetben a legkiválóbb dicséretet érdemli meg mesterünk, ha ugyan dicséretére válik költőknek a feltűnő könnyed szaporaság. Tiboldit illeti az az elvitathatlan érdem, hogy ő volt, a ki a legtöbb epigrammát alkotta magyar nyelven. Az ő korában Tóth Lőrinczet bámulva csodálták egy kötetnyi 400-at kitevő párverséért. Tiboldi nem dicsekedhetett félrevonult magányában apró művecskéivel, melyekből keveset tudott életében kiadni. 1861-ben, mikor Jakab Elek unszolására egybeszedte apróságait is, 600-an felül emelkedett száma válogatott epigrammáinak.

Ő maga kéziratban maradt versgyűjteményének tréfás előszavában ily szerényen nyilatkozik ezekről az ő kiköltött apró pisleneiről: „Egy még tapasztalatlan leányka gazdag úri lakomában lévén, mikor onnan haza ment, azt mondá édes anyjának :

— Oh anyám! Olyan sokféle fogás étel volt ott, hogy nem is ettem mindenikből, mert nem kellett. Hallottam, hogy az urak epigrammot is emlegettek az asztalnál, de a sok éték közül nem is tudtam, melyik volt az az epigramm. Nem tudhatom, ettem-é abból, vagy nem?

„Ily furesán járt és beszélt a leányka. De az értelmes olvasó átláthatja itt, melyik az epigramm, melyik nem. Én nem választám külön, ott nem marják meg egymást: elférhetnek egymástól, mint a csihány mellett más egyéb növény is“

„Az epigrammok között több számú van iszákosról, fősvényről stb. s a ki ezekből magára ért is valamit, jó, ha jobbitja magát; de hogy rám azért ne nehezteljen, azt három forint büntetés terhe alatt kiáltatja ki a bírő“.

Itt helyén valónak tartjuk ez apró, de becses művecskének javát olvasóink figyelmébe ajánlani.

Egy rossz Epigrammistához.

Hogy ki van adva néhány epigrammod, kérkedel azzal;
Kár, hogy a sót s borsat mind kifeledve, adád.

Földmérő sírjára.

Sok földet mértél, sok holdat künn a mezőkön.
Már neked is mérték, adva ki egy nagy ölet.

Ö r z s i.

Mostanig álmában férjhez ment tizszer is Örzsí;
S émetten férjhez nem tudna menni szegény.

S z a k á c s s í r j á r a.

A mit a konyhában főztél, azt emberek ették;
Most e sötét sírban tested a férgek eszik.

V á s á r b a n.

Vásár van, mit akar Matyi vásárolni? Leánykát.
A vásárra Kató mit hoz eladni? Magát.

I s z á k o s r a.

Borfiba ritka erény: kezd józanon élni derékül,
Bort nem akar senki adni hitelre neki.

Ö z v e g y f é r f i r a.

Tönkösinél búszabb s komorabb férj tán sohasem volt,
Most jókedvű nagyon: a neje halva vagyon!

I f j ú g a z d á h o z.

Gazdag akarsz lenned? Későn feküdjél, de hamar kelj.
Káros a kelj-későn és a feküdj le hamar.

J ó o r v o s n a k.

Míg beteged jajgat, végy addig tőle jutalmat,
Pénzt ad-e vagy gabonát? tőle kivenni siess.
Majd ha betegségből gyógyul s életre kap egyszer,
Akkor, a mit néked szánt vala, mind megeszi.

R o s s z o r v o s s í r j á r a.

Nézd e mohos ravatalt, egy orvos fekszik alatta,
A kinek oly sokakat juttata sírba keze.

Á l l a t k í n z ó.

Hajh, az ökör be sokat sirhatna ma rajta gyakorlott
Ostoba bánásért, sírni ha tudna szegény.
Halld állathóhér! te a törvényt megszeged: állat
Nem tud a törvényről s azt veri durva kezed.

K i k a p ó n ő.

Tested elárultad, lelkeddel mit teszel immár?
Ördögökön kívül nem veszi senki meg azt.

Ú j h á z a s n a k.

Hasznos a párosodás: szaporodni fog eggyel erényed:
Tűrni erény s feleség erre tanít legelőbb.

E l a d ó s ú l t i s z á k o s.

A farkas, gaz adós! jobb, mint te vagy, annak a bőre
Ér valamit; de nem ér egy fakovát a tiéd.

K i c s a p o n g ó.

Sok kicsapongástól tested, mint lelked, erőtlen.
Árnyékosban, ügyelj, botlani meg ne találj.

Vesztegető.

Híres vesztegető! szüleidnek sokkal adós vagy,
Nem leszen a maradék, nem soha néked adós.

Fukar.

Kholera híre gyötör, zsugori! s lám fólsh a haláltól.
S mért fólsh? Úgy sem akarsz élni te boldog időt.

Hanyagdiák.

Száz aranyat költél tudományszerzésre, beszélted.
Mit tudsz, most tizedért add oda, hogyha veszik.

Szószátyár.

Eltűrsz nyelved alatt, Ilus! egy eleven szenet inkább,
Mint valamely titkot, — égeti szád a titok.

Pálinkaiszákoshoz.

Udvarodon forrás s te rohansz pénzzel gugyit inni.
Azt, a mi árt, fizeted s a mi nem árt, nem iszod.

Dadogóiszákos.

Víg ze-zenék kö-között To-tokaj bo-borábul egész nap,
Csak ma-maradj ve-volem, jó ba-barátom! iszunk.
Még va-vagyon ne-nekem ne-nohány ri-ribancz fo-forintom.
Töltsd ha-hamar te-teli a ku-kupát s po-pohárt!

Élődi úrféle.

Minden névnapokat tudsz, házról-házra keringesz.
Hol kínálnak, eszel s tiszteletökre iszol.
Volt s van-e hivatalod néked más, kérdeni merném.
Vagy kenyered te csupán névnapi koszton eszed?

Tengerész sírverse.

Tengereken szirtot, kősziklát mind kikerültem.
Nem lehetett a halált így kikerülni nekem.

Fejedelemé.

Nékem ezer meg ezer jobbágyok, népek adóztak;
A földnek megadám én is a köz nagy adót.

Részegeshez.

Borba van, úgymond egy közpéldabeszéd, az igazság.
Ám kívüléd hamarább nem leli senki meg azt.

Házassulni akaró itkányosra.

Szép feleségct akarsz te magadnak venni, beszéled.
Helyes a szándékod: élni magányba bajos.
Kellene is néked feleség, a ki éjtszaka téged
Koresmákról karodon fogva vezetne haza.

Jóbnak nyomora.

Jóbnak egészségét, magzatjít, földi vagyonját
Balsors elragadá, csak felesége maradt.
Ezt el nem ragadá, hogy ez is bosszantva nevelje
A nyomorult kínját s annyi ezernyi baját.

Gonosz férj.

Nem vagy válogató s megeszed -- kérkedve beszéled --

Emberi száj minemű étkeket enni szokott.

„Oh, te bizony mindent megeszel“, mond jó feleséged.

„Meg te bizony mindent, — engemet is megevél“ . . .

A köntös érdeme.

I.

Új köntöst vettél te magadnak 40 arannyal.

Ily sokat éretted senki nem adna, tudom.

II.

Illő tiszteletet nem akarsz most adni, te nékem.

Úgy látom, nem akarsz szóba is állni velem.

Majd vállamra veszem holnap szép gála ruhámat:

Annak, a mit tőlem megtagadál, megadod.

Csecsemő kimultakor.

Elhunyt kis csecsemő! bölcsőd lesz már a koporsód.

Dajkád lett a halál, föld leszen édes anyád.

Új házasságnak.

Angyalinak mondjad még most, avagy ördögi szépnek

Ujdon új nődet, -- azt kitalálni bajos.

Ismét új házásra.

Nagy vásáros Adolf mindent, a mi kell vala, bölcsen,

Megválasztva tudott venni, — kivéve nejét.

Véletlen gazdagulthoz.

Hajh! a szerenese csalárd, el akar most veszteni téged;

Éppen azért is adott ő neked anyyi vagyont.

Hazug elhunytakor

Meghala, úgy mondják, helység közhíri hazugja.

Haltát, miut a szavát, senki se higyje neki.

Izákosra.

Hogy meghalva vagyon Csapszékífi földi! ne higyjed:

Alszik a sok bortól régi szokása szerint.

Halász sírverse.

Sok férget megölék s horgomra kötözve halászcék.

Érdemlem, hogy azért testem a férgek egyék.

Hódoltató sírjára.

Így tesz a durva halál: a ki el nem fért a világban, --

Most elfér e hideg egyszerű hantok alatt.

Egy dús fukar sírkövére.

Itt egy dús alszik, kész volt elnyelni világot,

S nem sejté, hogy előbb elnyeli őt a halál.

Gonosz nőre.

Furia csak három volt mord kobelébe pokolnak.

Holtod után számuk négyre telik ki veled.

Fogfájással bajlódo.

Zápfoga fáj Pálnak s szólt: jaj, bár halva lehetnék!
Bár bizony! ezt susogá jó feleségo reá.

A tékozló és a fösvoány.

Ez, míg él, nem akar másoknak semmit is adni.
Annak holta után nem marad adni való.

Kérkedőhöz.

A természetben, fecseged, nincs semmi üresség,
S oly üres a koponyád, mint evet ette dió.

Egy szép leánykához.

Egy szüz esőkot adál nekem; ön is adék neked egygyet.
S most nem akarsz egynél többet is adni nekem.
Már ha nem adsz párost, tőlem vedd vissza tiédet,¹
S melyet adék, adjad Lizike vissza nekem.

Fecsegő nőre.

Mért nem hagy pihenőt fecsegő nyelvének Iluska?
Fél ha sokára megáll, meglepi majd a penész.

Fecsegő ifjúra.

Reggel még alszol, szemed a látásra ki sem nyílt,
S már nyelved kelepel léha üres szavakat.
Estve, ha béhunytad szemedet, sok idő telik addig,
Míg csevegő nyelved nyugodalomra bocsát.

Félszemű.

Jobb szemed elvesztéd egy rossz nyavalyába barátom.
El, de ne bánkodjál semmit azon s ne törődj.
Két szemeim vagynak nékem, ládd s mégis ezekkel
Jót ritkán látok, — rosszat ezerszer igen.

Tunya rősthöz.

Tartod az ünnepeket szentül s a mives napot aztán
Mért teszed ünneppé? Mondsza ki bizta reád?

Valakire.

Körmösi más földét nem szántja el, — oly igaz ember!
Nincs lova, nincsen ökör s nincsen ekéje neki.

Koczkodó pár.

Nézd ama házaspárt: egymást be vadul verik. Együtt
Túrnek, mint fogadák esküvel a pap előtt.

Orvosra.

Rosszul van dolgod, míg másnak jól van a dolga.
Dolga ha rossz másnak, jól vagyon úgy a tiéd.

Pletyka nő.

A rossz hírt neveled s a vagyont házadba nevelni
Vajha eként tudnád: angyali lenne neved!

¹ Ezt az onyelgő kötekedést Ovenustól tanulta Tiboldi. Ámde a francia költészetben félezer évvel már azelőtt versbe foglalták.

Esztihez.

Hónál Eszti! fejérb kebeled s nem bájol az engem,
Mert hónál hidegebb jóra, nemesre szíved.

Félnék katonára.

Gyáva vitéz! homloksebedet fitogatva dicsekszel.
Vissza ne nézz másszor, hogyha futásnak eredsz!

Szép leánykára.

Szép vagy lányka! Pirosuló arczon kollelemek ülnek.
Más anya tán szebbet nem hozza, mint te, soha.
Egy szépért, tudod-é, felfordult Trója fenekkel;
Összeromolt Ilion, fénye homályba borult.
S hogyha felépítnék Tróját úgy, mint vala régen,
Annak most érted kellene veszni viszont.¹

Fukar gazdagra.

Mondád: Holtod után sok jót fogsz hagyni hazádnak.
A haza vár, készülj halni Fukardi hamar.

Molnár sírverse.

Ném s a malom zavarák nyugalmam szörnyü zörejjel.
Messze malom s nőtől, csendesen altat e sír.

Csalódott ifjú.

Szép lányt megkértél s nem akarják adni szülői,
Már bús könnypatakot sírsz s epekedve zokogsz.
Hidd, ha imádottad nőddé lett volna, te néked,
Nem patakot, tengert sírna miatta szemed.

Aranyműveshez.

Tűz aranyat próbál, arany asszonyt, férfitűt asszony.
Erre tanúm a kohó, hitvesed és te magad.

Hivtelen barát.

A te barátságod nem nagy csoda, hogy hamar eltűnt,
Mert szerzője pohár volt s töredékeny üveg.

Tamás.

Másnak hinni Tamás nem akart a régi időkben.
Ámde Tamás! neked hinni most más nem akar.

¹ Ovensusnál lelte e klasszikus gyöngyöt. Később más helyen sokkal kerekesebb formába foglalja:

Hajnali rózsánál százszor szebb lányka! miattad
Veszne ma egy újabb Trója, ha volna, viszont.

Egyháztörténelmi adatok.

CLXL.

Angyalosi Jánosné Szigethi Erzsébet procuratoria constitutiója a deési országgyűlésre, 1638. június 27.

1638. július 1-re I. Rákóczi György fejedelem a szombattosságért megidézttette volt a deési országgyűlésre Szigethi Erzsébetet is, néhai egrestői Angyalosi János ítélőmester özvegyét és fiát Angyalosi Istvánt, a ki Péchi Simonnak veje volt. A fiu személyesen folyamodott a fejedelemhez kegyelemért, az özvegy pedig írásban nyújtotta be kérvényét ez ügyben. Erre a fejedelem válasza 1638. febr. 13-ikáról ez volt: „A törvényhez tartásuk magokat”.¹ Megkellett tehát jelenni a törvény értelmében. Minthogy azonban betegsége gátolta, ügyvédekkel kellett vallania és már ezt tartalmazza az itt következő procuratoria Constitutio.

Kegyelmes Urunk Fejedelmünk!

Alázatosan jelentjük Nagyságodnak, mint természet szerint való kegyelmes Urunknak, hogy in anno 1638 die 27 junii, hivata minket Marosszékből Maros-Szent-Királyon lakó néhai (?) Angyalosi Jánosné asszonyom, Szigethi Erzsébet asszony ugyanezen Marosszékből Maros-Szent-Királyra a maga nemes udvarházához, ilyen dologból: Mivel kegyelmes urunk Nagyságod evocáltatta volt asszonyomat Désre a Szent korona törvénye eleibe, Ó kegyelmén nehéz, súlyos betegség lévén, mely miá el nem mehet, úgy, hogy házából is ki nem mehet lábai dagadozása miatt, melyet Kegyelmes urunk, magunk szemünkkel láttunk. Annakokáért mi előttünk procuratorokat constatuála Angyalos Jánosné asszonyom: Maksai Balázs uramot Nyárádtóról, Varsoezi István, Adamosi Pál, Vásárhelyi Dániel Kolozs-várról, Kénosi Ferencz Kénosból, Mosa István Nagy-Ernyéből, Torma Péter Girosról, Samuel Deák Gidófalváról, Radnoti Gergely Adámosról, Iszlai György Iszlóból, István Deák Járából, Bordi Péter Fejérvárról.

¹ Lásd Ker. Magvető XV. kötet 390. lap.